

לקוטי תורה

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

פרשת בהעלותך

תשפ"ג

ד"ה "וזה מעשה המנורה"

ליקוטי תורה בהעלותך, דף לב עמודה ד

לומדים יקרים,

השבוע אנו מפרסמים את שני השיעורים על ד"ה "וזה מעשה המנורה",
שני שיעורים שכבר פורסמו בעבר, וכעת עברו עריכה מחודשת והם
מונחים לפניכם פעם נוספת.

תוכן העניינים

המנורה - סמלה של כנסת ישראל 3

תחילת עשיית המנורה – שיבור המידות..... 5

זהב – בחינת יראה..... 6

כל ישראל במנורה – וצריך שיהיו ללא סיג..... 12

הפרדות מהרע ומהתאוות - על ידי התפילה..... 16

צריך שיהיה אחדות גמור..... 24

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

"וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרוחה" הנה, מנורה נקראת כנסת ישראל, שהיא קדושת כלל נשמות ישראל. כמבואר במנורת זכריה: "הלא ידעת מה המה וגו', ויען וכו' זה דבר ה'". המנורה היא דבר ה', הוא אשר "בדבר ה' שמיים נעשו" המחיה כל העולמות, שהוא כנסת ישראל, על שם שמכנסת בתוכה בחינת אלוקות הנקרא ישראל, סובב כל עלמין. כמו שכתוב: "ויקרא לו א-ל אלוקי ישראל".

המנורה – סמלה של כנסת ישראל

נקדים, שלפי עניינו של המאמר נראה שהוא מהמאמרים המוקדמים יותר. בדרך כלל, ככל שהמחבר היה צעיר יותר הוא כתב בקיצור גדול יותר. דבריו הראשונים היו ממש משפטים ספורים. היו כמה נקודות מפנה באמצע, בהן המאמרים נעשו יותר ויותר מורכבים ומסובכים. בנוסף לזה, זהו מאמר כמעט בלי הערות של הצמח צדק, כך שהמאמר מצד אחד מבטא סגנון קצת יותר סתום, אבל מצד שני יש בו גם סגנון יותר פורץ ורב-גוני. פתיחת הפרשה עוסקת במעשה המנורה, בהעלאת הנרות: **"וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרוחה"** (במדבר ח, ד). הנה, מנורה נקראת **כנסת ישראל**. המנורה תמיד הייתה, ובאופן מסוים אפילו כעת, הסמל היהודי. מהיכן ומדוע בא המגן דוד זהו מסתורין, אבל הסמל היהודי העתיק ביותר שאנחנו מכירים אותו כסמל והבחנה של היהודים, הוא המנורה. התפיסה הזו שהמנורה היא כנסת ישראל היא במובן מסוים מעין הרגשה שכזו, באלפיים וחמש מאות השנים האחרונות.

ושכנסת ישראל היא קדושת כלל נשמות ישראל. כנסת ישראל איננה בהכרח הצירוף של כל הפרטים, אלא המהות

הכללית של נשמות ישראל. כמבואר במנורת זכריה, בהפטרה: **"הלא ידעת מה המה"**, ולאחר שזכריה אומר שהוא לא יודע, המלאך מסביר לו: **"ויען, המנורה זה דבר ה' אל זרובבל"** (זכריה ד, ה-ו). הוא מחלק את הפסוק, ואומר שהמנורה היא בעצמה דבר ה', והוא אשר **"בדבר ה' שמיים נעשו"** (תהלים לג, ו) – הדבר המחיה כל העולמות, השכינה, המלכות דאצילות שנקראת גם דבר ה', הדיבור האלוקי. אם כן, המנורה היא הסמל של דבר ה'.

שהוא **כנסת ישראל**, וקוראים לה כך על שם שמכנסת בתוכה בחינת אלוקות הנקרא ישראל, שהוא מדרגת סובב כל עלמין. אם כן, כנסת ישראל היא ההארה האימננטית של האלוקי המתגלה בתוך המציאות, שהוא מבטא, מגלה ומגלם בתוכו את המהות שנמצאת מעבר למציאות, את המהות של הקדושה של מעל ומעבר – סובב כל עלמין.

כמו שכתוב: **"ויקרא לו א-ל אלוקי ישראל"** (בראשית לג, כ). כנסת ישראל היא שני דברים: מצד אחד היא מלכות דאצילות, ומן הצד השני היא דבר ה'. אבל שני הדברים הללו הם זהות מסוימת. כלומר לא זו בלבד שנשמתם של הצדיקים היא לפני העולם, אלא שגם מהות ישראל היא בעצם הנשמה של העולם, כלומר זהו

והיא כוללת כל הנשמות – מגדולי הצדיקים ועד פחותי ערך. ועל כן כתיב: "אל זרובבל", אדם המבולבל טוב עם רע. "זרע אדם וזרע בהמה", שמשים עצמו כבהמה, שמהלך אחר שיחה נאה.

ועל זה אמר הכתוב: "וזה מעשה המנורה" – מי שרוצה לצאת מבחינת רע ולעשות עצמו מנורה, יעשה כסדר הזה.

'מקשה' – שמתחילה היה ככר עגול, ופירש רש"י: 'עשת' של כיכר זהב הייתה, ומקיש בקורנס וכו' לפשט איבריה. ועל ידי הכאת הקורנס יורד זהב עליון למטה ותחתון עולה למעלה, עד שנתערב כל הזהב ומתבטל מצורתה הראשון.

ובתוכו יש כאלה שהם 'זרע אדם' ויש כאלה שהם 'זרע בהמה'. והוא מסביר: מה זה זרע בהמה? שמשים עצמו כבהמה, שמהלך אחר שיחה נאה (ראה בבא בתרא עח:). קשה להבין את כל האזכורים וחצאי האזכורים שיש במאמרים הללו. פה הוא מדבר על הנאמר בגמרא בקשר ל-'עיר סיחון', ש-"אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה", כלומר שהוא נמשך בקלות אחרי שיחה נאה. מי שיש לו ניסיון עם עייר או סיח, הוא יודע שבניגוד לחיות הגדולות, כשמבקשים ממנו לבוא – הוא בא. אז הוא אומר, שההגדרה של זרע בהמה זה שכל מה שהוא רואה הוא הולך אחריו. האדם לא מבחין בכלל אם הוא הולך לבעליו או לאדם אחר, אם הולך למקום הנכון או שהוא הולך שלא למקום הנכון; הוא הולך – קוראים לו והוא בא. זהו העניין של המנורה, ועל זה אמר הכתוב: "וזה מעשה המנורה", מי שרוצה לצאת מבחינת רע ולעשות עצמו מנורה. זאת אומרת שהמנורה היא לא כנסת ישראל בבחינת גולם, המנורה היא לא רק מכלול. אחר כך הוא מדבר הרבה מאוד על המנורה כמכלול, אבל כאן הוא לא מדבר רק על המכלול אלא גם על זה שהמנורה

כוח החיים הפנימי שמחיה את העולם מבפנים.

והיא, כנסת ישראל, כוללת כל הנשמות – מגדולי הצדיקים ועד פחותי ערך. כנסת ישראל, כלל נשמות ישראל, כולל את כל נשמות ישראל: היא כוללת גם את משה רבנו, אבל לא רק עד יפתח בדורו אלא גם למטה מזה. היא מגיעה מטה-מטה, וכל זה הוא כנסת ישראל. כמו שהוא אומר, בניגוד לכנסת ישראל אין דבר כזה 'כנסת הצדיקים', אלא כנסת ישראל היא המכלול של כל ישראל שכולל את כל הנשמות, מגדול ועד קטון, מן העליונים ביותר עד לאלה שהם נמוכים ופחותים ובזויים בכל דרגה שהיא. ועדיין, "בשם ישראל יכנה" (ישעיהו מד, ה) – כל נשמה היא חלק מהותי מהמכלול של כנסת ישראל.

ועל כן כתיב: "זה דבר ה' אל זרובבל", והוא מסביר את השם שלו כאדם המבולבל טוב עם רע, זרובבל כמו "זרע בלול". זהו, כביכול אופן אחר שהוא מגדיר את כנסת ישראל: שבמכלול שלה הכל נמצא, הכל בלול בתוכה.

וזה מה שכתוב: "וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה" (ירמיהו לא, כו). יש את בית ישראל,

הצורה שלו. קודם הצורה הכללית, שהוא קורא לה 'לפשט איבריה', שבה בונים את התבנית הבסיסית שלה, ואחר כך זה מגיע עד לעשיית הפרחים, שגם הם לא נעשו על ידי חריטה. מכיוון שהמנורה הייתה בעצם כיכר זהב שלמה ודאגו לכך שהיא תישאר בשלמותה, גם הקישוטים של המנורה נעשו גם כן באותה דרך – דרך מאוד מורכבת, מסובכת ולא רגילה בשביל לעבוד במתכת.

ועל ידי הכאת הקורנס, יורד זהב עליון למטה ותחתון עולה למעלה, עד שנתערב כל הזהב ומתבטל מצורתה הראשון. יש כיכר זהב שבנויה באיזושהי תבנית, ובכיכר הזו יש חלק למעלה וחלק למטה. מה נעשה על ידי ההכאה הזו? אני משנה את כל התבנית מצורה של כיכר עגולה שיש לה מעלה ומטה משלה, ומעביר אותה למבנה אחר לגמרי, למבנה של מנורה שממילא זקוק שחלקים מסוימים יימשכו למעלה. שלא כמו המנורה שנמצאת בסמל של מדינת ישראל שהיא העתקה של מנורת הקשת של טיטוס, לפי כל הסימנים המנורה הייתה עם שלוש רגליים. כלומר למנורה המקורית היו רגליים, לא בסיס או תושבת, וזו הייתה המנורה המקורית. אפשר לראות את זה – מי שמכיר במטבעות בני התקופה כולל בציורים בני התקופה, וכבר כתבו על השאלה מהיכן הגיעה המנורה של טיטוס, מפני שכל שאנחנו יודעים הוא שלמנורה היו שלוש רגליים. מכל מקום, כדי לבנות את הצורה הזו אני צריך לסלק חלק מהזהב, והדבר הזה נעשה לא ידי חיתוך אלא על ידי הכאה. אני צריך לבנות תבנית

היא בעצם מכשיר, כלי לאור, ומעשה המנורה הוא מי שהוא רוצה לעשות את עצמו מנורה. זו פנייה גם לכלל וגם לפרט, וכך החומר הופך להיות למנורה.

תחילת עשיית המנורה – שיבור המידות

ומי שרוצה לעשות עצמו מנורה, יעשה כסדר הזה, כמו שכתוב בפסוק: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה". 'מקשה' – שמתחילה היה ככר זהב עגול. המנורה נעשתה מכיכר זהב. על העניין הזה לא רק שאפשר לכתוב ספר, אלא גם כתבו ואפילו יותר מספר אחד – שזה משהו כמו שלושים קילו זהב, ולזה קראו כיכר זהב; זו מידה מוגדרת מאוד. ופירש רש"י 'עשת' (ח, ד ד"ה מקשה), מתכת גולמית של כיכר זהב הייתה, ומקיש בקורנס וכו' לפשט איבריה. המשמעות של מקשה היא שהמנורה, שלא כשאר הכלים או כמנורות אחרות, נעשתה בדרך מאוד לא רגילה. היא לא נעשתה בדרך של יציקה כמו שעושים מנורות, והיא גם לא נעשתה בדרך של חיבור חלקים נפרדים יחד, כמו שעושים כלים אחרים. מנורת המקדש נעשתה ממקשה אחת, זאת אומרת שהיא נעשתה על ידי שהיא הייתה גוש אחד לא יצוק, ועשו אותה על ידי פטישים. כלומר, המנורה הייתה כלי שנעשה על ידי הכאה: לאט-לאט הרחיבו את החלק הזה, והוא היה כולו שלם. כל המנורה הייתה דבר אחד שלם שהיה צריך לעבד אותו בלי לאבד שום דבר מתוכו, היה צריך לעבד אותו ולהכות עליו עד שהוא יוצר את כל

כן יעשה האדם בעצמו לשבר המידות, שיתבטלו מצורתם, כמאמר: "בטל רצונך מפני רצונו", ומה שלמעלה יהיה למטה ויתערב, ודי לחכימא. ואחר זה אמר הכתוב 'זהב' – יבוא לבחינת זהב שהוא יראה, כי כסף הוא אהבה מלשון נכספה. שכוסף להדבק בשורשו לאור באור החיים. וזה נקרא: אהבה מסותרת, שיש תמיד בלב כל איש ישראל, כמו שנתבאר במקום אחר. וזהב נקרא יראה, "מצפון זהב יאתה", ולזה צריך התבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא, איך הוא ממלא כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב, יירא ויתבושש מגדולת אין סוף ברוך הוא.

המקומות שלהם על ידי רצייה בלבד, אלא מתוך פעולה כואבת, פעולה של הקשה. זוהי פעולה שגם לוקחת הרבה זמן, ותפקידה הוא לערב ולבנות תבנית חדשה לגמרי של המערך הנפשי, וכל זאת כדי לבנות את המנורה.

זהב – בחינת יראה

קודם הוא אמר שהמנורה היא מקשה, הבנויה מגוש אחד, ובעיקר שמקשים ומכים עליה. ואחר זה אמר הכתוב 'זהב' – יבוא לבחינת זהב שהוא יראה, כי כסף הוא אהבה מלשון נכספה. זהב הוא יראה וכסף הוא אהבה. אמנם הדבר הזה לא כל כך מצוי, אבל לכן יש מקומות שדקדקו בדברים האלה ובחתונות היו נותנים לכלה דווקא טבעת של כסף ולא טבעת של זהב – משום שכסף הוא עניין של אהבה.

ומה היא אהבה? שכוסף להדבק בשורשו לאור באור החיים. וזה נקרא: אהבה מסותרת, שיש תמיד בלב כל איש ישראל, כמו שנתבאר במקום אחר. יש אהבה, אהבת כסף, אהבת הכיסופים. אהבת הכיסופים הזו היא איננה עניין של חזון מיסטי, אלא היא עצם התשווקה של הנפש

מסוימת, ועל ידי ההכאה חלק מסוים מהזהב יידחק למעלה וחלק מסוים יידחק למטה, עד שתיווצר התבנית הזו.

כן יעשה האדם בעצמו לשבר המידות, שיתבטלו מצורתם. כמאמר: "בטל רצונך מפני רצונו" (אבות ב, ד), ומה שלמעלה יהיה למטה ויתערב, ודי לחכימא. חלק מהעניין הוא שמדובר פה במקשה. מה זה מקשה? מקשה זה שעושים את העבודה בפטיש, על ידי הקשה. כלומר, ככה זה באדם: אם הוא רוצה לעשות מעצמו מנורה, אז הוא צריך לקחת פטיש ולעצב את עצמו. לא עושים את זה על ידי שמדביקים דברים, אלא זה נעשה על ידי עיצוב. ואכן, בסופו של דבר המנורה מקבלת יותר מכות מאשר כל שאר הכלים. העיצוב הזה זה העיצוב הפנימי, ובתוך העיצוב הפנימי יוצא שלא רק שיש שינוי תבנית בתוך האדם, אלא שגם החלקים שלמעלה ולמטה משתנים.

בעצם הוא מדבר פה על העיבוד של הנפש, איך הנפש הולכת ונעשית מעובדת יותר ויותר על ידי זה שדוחקים דברים, ושסדרי העדיפויות – הסדרים של מעלה ומטה, גדול וקטן וכיוצא בזה – משנים את המקומות שלהם. הם לא משנים את

שהוא פשוט מתבייש. כשהוא מדבר פה על העניין של 'יתבונן בגדולת אינסוף' ו-'ממלא כל עלמין' ומזה תהיה לו יראה, זה קשור למה שמופיע בתהילים: "אנה מפניך אברח, אם אסק שמיים שם אתה ואציעה שאול הנך" (תהלים קלט, ז-ח), שזה בעצם העניין של ממלא כל עלמין. כלומר, התפיסה הזו שאי אפשר לברוח ושאינו מפלט היא בעצמה חלק מהעניין הזה של היראה. דברים אחרים כמו למשל בחינת האהבה, הם פורצים וזורמים אל הרחוק, גם אל מה שלא צמוד.

מצד מסוים, היראה גודלת והולכת ככל שהעניין יותר קרוב; הדובים שנמצאים באלסקה לא מפחידים אותי, אבל ככל שהם מגיעים יותר קרוב הם יותר מפחידים, וכשאני יושב עם הדוב באותו חדר אני קצת יותר חושש. היראה בעניין הזה היא שהקב"ה לא נמצא רק בשמי מרום, וכאני מתחבא לי באיזו פינה אולי הוא לא ישים לב אליי. חלק מהעניין של היראה היא ההרגשה ש-"מלוא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג), ושהוא יושב גם בחדרי חדרים. אמנם ידוע שאני לא יכול להגיע לידי כך באופן מוחלט, וכפי שרבן יוחנן בן זכאי אומר בגמרא (ברכות כח:): שיהיה מורא שמיים עליכם כמורא בשר ודם, ושאלו אותו תלמידיו: ולא יותר? העניין של 'כמורא בשר ודם', הוא שכשבן-אדם עושה איזה דבר מגונה, המחשבה הראשונה שלו היא: שלא יראני אדם, ומורא שמים הוא שלא יראני הקב"ה. ברגע שאני מודע לזה שהוא רואה אותי, זה מפריע, זה יוצר את העניין הזה של היראה, יראת בוש.

להדבק במקורה. לאדם יש נפש והנפש מעצמה רוצה להידבק במקורה, וזו האהבה המסותרת הנמצאת בלב כל ישראל. אמנם, האהבה הזו זקוקה לגילוי כדי שהיא תבוא לעשייה או לשימוש בפועל, אבל האהבה הזו נמצאת בעצם בכל אדם – "נכספה גם כלתה נפשי" (תהילים פד, ג).

וזהב נקרא יראה, וכמו שכתוב: "מצפון זהב יאתה" (איוב לז, כב). הפסוק הזה מדבר בכיוונים של צפון ודרום. בכל מיני מערכים, גם של עשר ספירות וכיוצא בזה, הצפון והדרום הם הימין והשמאל. הדרום נקרא ימין, ולא זו בלבד שכתוב ככה במפורש, אלא שעצם המילה 'תימן' שפירושה מה שנמצא בצד הימין, מסמלת את צד דרום. הצפון הוא השמאל, כמו שיש בכמה מקומות במקרא, וכמו שמופיע בשפות אחרות כמו למשל בערבית שהפירוש המילה 'שמאל' הוא צפון. הצד של הימין הוא צד החסד, צד האהבה, וצד השמאל שהוא צד הצפון הוא הצד של היראה, ולכן הזהב בא מצפון.

ואיך מגיעים לדבר הזה? ולזה צריך התבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא, איך הוא ממלא כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב. ואז יירא ויתבושש מגדולת אין סוף ברוך הוא. העניין של היראה בא מזה שיהיה לו דימוי והשגה של העניין האלוקי, וכשיש לו דימוי של הדבר הזה הוא יכול להבין, ואז הוא מגיע ליראה. הוא מדבר דווקא על 'ירא ויתבושש', משום שיראה יכולה לבוא בכמה בחינות אחרות. יש יראה שאדם מפחד מה יקרה לו, ויש יראה שנקראת 'יראת בוש', והיא

ועל כן תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה התפילה עם פסוקי דזמרא, ומדאורייתא אין צריך כי אם קריאת שמע ומעט תפילה, כמו במקדש ראשון שלא היו מתפללים לפי שהיה שכלם בהיר בשחקים כל היום לראות ולהבין פלאות אין סוף ברוך הוא. אבל אנשי כנסת הגדולה בתחילת בית שני, ראו שנתמעט השכליים ונתקרבו הלבבות אל החומר לראות הגשם בלבד. על כן תיקנו להם התפילה וברכותיה שכולה סיפורי שבחי אלוקים, פעמים הרבה שיגיע למידת יראה. וזהו "רפידתו זהב", כמו המסדר המיטה – מסדר ומניח כל דבר ודבר בפני עצמו על מקומו, כן המסדר שבחי אלוקים נותן מקום לכל דבר ה' שברא לכבודו למצוא גדולתו. ויש שבעה מיני דהבא בדיקנא, דהנה דוד הוא רגל רביעי למרכבה, בחינת אלוקות הנקראת "מלכותך מלכות כל עולמים", ודיקנא נקרא המשכה מהשכל. ויש שבעה מיני שכליים בבחינת דוד הנ"ל, שיכול לבוא לבחינת זהב שהיא יראה.

יכולה להיות הרבה פחות פורמלית, כמו ב-'מודה אני'. היו מספרים על אימו של המגן אברהם שהייתה אומרת את זה, ועוד בידיש: 'בוקר טוב ריבוננו של עולם, אני עכשיו צריכה ללכת לעבוד', ואמרו שבזכות זה צמח לה בן שהיה מגדולי הדורות. היא אמרה את זה בלשון חיבה ובלשון קרבה, מפני שזוהי בעצם התפילה מדאורייתא. כאמור, מעבר לזה יש את התפילה מדרבנן שאנשי כנסת הגדולה תיקנו, שהיא תפילה עם כל המבנה השלם: תפילת שמונה עשרה, וזמניה ופרטיה וכל מה שיש לה, וכל העניינים הללו הם כולם תיקוני סופרים.

והוא מסביר, שכמו במקדש ראשון שלא היו מתפללים תפילה כזו, לפי שהיה שכלם בהיר בשחקים כל היום לראות ולהבין פלאות אין סוף ברוך הוא. בעצם, לשם מה צריך לקבוע נוסח ולהגיד לאדם על מה הוא צריך לחשוב, על מה הוא צריך להתפלל? מה שאדמו"ר הזקן מסביר כאן, זה שבאמת אם אדם רואה כמו דוד המלך ש-"השמיים מספרים כבוד א-ל ומעשה

ועל כן תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה התפילה עם פסוקי דזמרא, כדי לעורר את האהבה והיראה, מפני שכל עניינם של פסוקי דזמרא הוא דברים המעוררים את האהבה והיראה, כל אחד לפי דרכו. והוא מסביר: ומדאורייתא אין צריך כי אם קריאת שמע ומעט תפילה. מה שאנחנו מצווים מהתורה זה לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, וגם לדעת האומרים שיש מצוות תפילה בכל יום, התפילה שעליה אנחנו מצווים היא תפילה כלשהי. זה היה הטעם שהשתמשו בו בפוסקים בשעתו כדי להסביר כיצד זה שלמרות שנאמר שנשים מצוות בתפילה כמו גברים, נפוץ מאוד בכל העולם שהרבה מאוד נשים לא היו מתפללות: הפוסקים אמרו שהנשים יוצאות ידי חובה בזה שהן אומרות 'מודה אני', מפני שבגדר מצוות התורה להתפלל כל תפילה היא קיום של המצווה הזו.

כלומר, הנוסח של התפילה הוא ניסוח של אנשי כנסת הגדולה, אבל המהות של התפילה היא בעצם הפנייה. היא יכולה להיות פורמלית כמו בברכות, אבל היא גם

שאולי קודם לכן אנשים לא היה נזקקים לו. לא שלא היו נזקקים לתוכן, אלא שלא היו נזקקים לאותה הפעלה וחזרה מתמדת מפני שקלטו כבר את הרעיון. אבל אם אני לא קולט מפני שאני עסוק כעת בדברים אחרים או חושב על דברים, אז אני צריך יותר הארה והתעוררות.

וזהו "רפידתו זהב" (שיר השירים ג, י), כמו המסדר המיטה שזו הרפידה, מסדר ומניח כל דבר ודבר בפני עצמו על מקומו. כך עושים 'רפידתו זהב'. בעצם, איך מגיעים לזהב של היראה? על ידי זה שעושים רפידה שלמה שלו. כן המסדר שבחי אלוקים נותן מקום לכל דבר ה' שברא לכבודו למצוא גדולתו. אז אני צריך עכשיו לפרוש ולהעמיד את כל הדברים כדי שאני אוכל לראות מה יש.

והוא מביא בשם הזהר: יש שבעה מיני דהבא בדיקנא (תיקוני זוהר ע), שבעה מיני זהב בזקן. שם הוא מדבר בכל מיני אופנים ובכל מיני מדרגות על שבעה מיני הזהב שיש בשערות לא רק של דוד, אלא גם של המשיח. דהנה דוד הוא רגל רביעי למרכבה. דוד המלך, שעליו נאמר העניין של 'שבע מיני דהבא', הוא הרגל הרביעית של המרכבה. יש שלוש רגליים של שלושת האבות, והרגל הרביעית שמשלמה את המרכבה היא דוד. המרכבה בנויה מאברהם, יצחק, יעקב ודוד, או מחסד, גבורה, תפארת ומלכות. והרגל הרביעית היא בחינת אלוקות הנקראת "מלכות מלכות כל עולמים" (תהלים קמה, יג), ודיקנא נקרא המשכה מהשכל. ויש שבעה מיני שכליים בבחינת דוד הנ"ל, שיכול לבוא לבחינת זהב שהיא יראה. הוא מדבר

ידיו מגיד הרקיע" (תהלים יט, ב), שהשמיים מדברים ומספרים – אז אני באמת לא צריך שיגידו לי את זה. אבל כל זה הוא רק בזמן שאני נמצא בהרגשה של מודעות ובאופן של בהירות הראייה.

אבל אנשי כנסת הגדולה בתחילת בית שני, ראו שנתמעט השכליים ונתקרבו הלבבות אל החומר לראות הגשם בלבד. כלומר אנשים עדיין רואים את העולם, רואים קצת את השמיים, אבל כשהם רואים את השמיים הם חושבים אם ירד גשם. זו יראת השמיים הרגילה ביותר שיש במרוצת הזמנים. האדם רואה את כל הדברים האלה, אבל מה שמעניין אותו זה החלק החומרי. על כן תיקנו להם התפילה וברכותיה שכולה סיפורי שבחי אלוקים, פעמים הרבה שיגיע למידת יראה.

אם כן, כל התפילה היא בעצם הדגשה של דבר שאם אני רואה אותו לבד אני יכול להגיד במילה אחת, אבל למעשה אני אינני מגיע לידי כך. זה בערך כמו שאומרים שאם יש למישהו ראש מצוין, אפשר לומר לו דברים בקיצור גדול פעם אחת והוא מבין. אבל אם מישהו מטומטם, או לחלופין כמו שקורה בכל כיתה נורמלית, אם התלמיד איננו מבין או שהוא עצל, אני צריך לחזור לא פעם אחת, אלא חמש, עשר, עשרים פעמים – וגם אז לוואי שייכנס אותו עניין כמו שנכנס לאחד שיש לו ראש מבריק והוא תופס אותו ברגע אחד. כל העניין של החזרה המתמדת, וזה שמבארים דברים בצורה כזו ובצורה אחרת, הוא כדי להכניס משהו לראש. זוהי בעצם התפילה: התפילה היא ניסיון להכניס לנו משהו לראש, וזה משהו

וזהו שבעה קנים היוצאים מן המנורה – והם שבעה ימי הבניין, וכל אחד כלול מעשרה, הם שבעים נפש של יעקב, ויש שבעים שורשים בנשמות ישראל. וכל אחד מישראל אחוז באחד מהשבעים שורשים, הכלולים משבעה, ויכול לבוא לבחינת זהב על ידי אחד משבע בחינות, להיות רפידתו זהב. ויתלהב בהתגלות לבו רשפי אש, שהוא חם ויבש. אבל אהבה הנ"ל אינו מושג בלי בחינת מים, קר ולח.

כשסתם שני אנשים נפגשים ולכאורה אין ביניהם או לא היה ביניהם שום דבר, הם מרגישים קרבה מיידית והרבה יותר חזקה מכפי שהם מרגישים כלפי אנשים שגדלו איתם, ולפעמים הם מרגישים כמו בני משפחה שלהם; זאת מפני שבן משפחה לא בהכרח שייך לאותו שורש הנפש, הוא יכול להיות משורש נפש אחר, אבל לפעמים אני פוגש מישהו שהוא לא תאום שלי, אלא הוא אחד משלישייה, רביעייה או עשירייה שהם כולם בעצם כמו תאומים זהים או לא זהים. לכן, כשאנשים כאלה פוגשים זה בזה הם מיד מרגישים שהם קשורים זה בזה, למרות שמבחינת כל התיאור החיצוני שלהם, מבחינה אינטלקטואלית ומבחינה אמוציונאלית ומבחינות אחרות, הם יכולים להיות לגמרי שונים אחד מהשני – אבל הם מרגישים שייכות והם לא יכולים להסביר את השייכות הזו. לפעמים יש לשייכות הזו הסבר ולפעמים אין לה שום הסבר. השורשים הללו מהשישים ריבוא נשמות, שהוא קורא להם 'שורשים פרטיים', נכנסים לתוך מתכונת יותר כוללת, ולמעשה הם מתחילים משבעים נפש הכלליים, וגם בשבעים נפש הכלליים יש שורשים יותר גדולים. האנשים שהם באיזה מובן מנהיגי ישראל האמיתיים, שייכים לראשו של ענף כזה, וכל מי ששייך

פה על נושא אחר לגמרי, על זה שיש שבעה מיני זהב, כלומר יש שבעה אופנים ששבעת קני המנורה צריכים לבטא. אני לא יודע אם זה כך היה, אבל שבעת קני המנורה צריכים לבטא שבעה צבעים של זהב, וכל קנה מבטא מהות אחרת, זהב אחר.

וזהו שבעה קנים היוצאים מן המנורה – והם שבעה ימי הבניין, של בניין העולם, וכל אחד כלול מעשרה, ואז הם יוצאים שבעים נפש של יעקב, ויש שבעים שורשים בנשמות ישראל. וכל אחד מישראל אחוז באחד מהשבעים שורשים, הכלולים משבעה, ויכול לבוא לבחינת זהב על ידי אחד משבע בחינות הללו, להיות רפידתו זהב. וכדי שכל אחד ימצא את הקנה שלו, יש שבעה קנים במנורה.

כל נפש שייכת לאחד משבעה קני המנורה, לכל אחד יש קנה במנורה: הוא יכול להיות ימני, שמאלי, שני או רביעי בתוך הסדר של קני מנורה, וזהו העניין של שורש הנפש. מדברים על זה שיש ששים ריבוא נשמות, שהם לא כלל כל ישראל אלא הם ששים ריבוא שורשים. אור החיים כותב בעניין הזה דבר מעניין ומפתיע: הוא מדבר זה שיש יותר אנשים משישים ריבוא הנשמות, והוא אומר שזה מפני שיש אנשים שונים שבעצם שייכים לנפש אחת. והוא אומר שזה מסביר מדוע

יהיה אינטלקטואל והשני איש פשוט. אחד מהם יהיה בן אדם עשיר והשני יהיה עני, אחד יהיה מוצלח ואחד לא יוצלח, והם בכל זאת יהיו שייכים אחד לשני, והקשר ביניהם יהיה יותר עמוק מאשר קשר של משפחה, מפני שזהו קשר של שורשי הנפש. והוא אומר, שהשורשים הללו נגמרים בשבעה שורשים גדולים שהם אהבה, יראה, רחמים וכך הלאה, ומהם יש התפצלות של השורשים.

כאמור, כל אחד מישראל שייך לאחד משבעים השורשים הללו, ולאחד מקני המנורה. ויכול לבוא לבחינת זהב ויתלהב בהתגלות לבו רשפי אש, וההגדרה של אש שהוא חם ויבש. אבל האהבה הנ"ל אינו מושג בלי בחינת מים, שהוא בחינת קר ולח. זו בעצם הערת אגב; ההארה הזו נעשית על ידי צירוף של אש ומים, משום ששום רגש כזה לא יכול להיות קיים בלי הרגש והחוש המלווים שלו. רגש, סוג מסוים של התייחסות, יכול להיות בבחינת אש, ואז הוא זקוק גם לבחינת מים. זה לא הנושא של המאמר, אלא זו רק השלמה לדבר, שלא רק המכלול של כלל ישראל, אלא גם האדם הפרטי איננו יכול להיות יחידה נבדלת לעצמה שיש לה תכונות מסוימות. בכל מקום שמישהו מגיע לדרגה כזו, זה נקרא דרגה של פירוד, שהיא בעצם הדרגה של ה-'כרת'.

כמו שהוא מתאר פה, יש מערך שלם שקושר את האנשים הפרטיים במין סכמה שעולה מלמטה למעלה, מן האדם הפרטי, פלוני בן פלוני, אל השורש, ושם יש קבוצה של כמה אנשים. גם השורש הזה נקבץ אל כמה שורשים אחרים, וביחד הם

לשורש הזה נדבק לאותו מקום. זה היה גם ההסבר מדוע לא ראו בעין רעה את העובדה שיש אנשים שונים עם כיוונים רוחניים שונים. כלומר, היה זמן שהיו אנשים שהיו צדיקים של חסידים – אדמו"רים, והאדמו"ר בעצמו היה נוסע למישהו אחר; החסידים שלו לא נסעו לאיש ההוא אבל הוא נסע אליו, וזה לא הפריע להם, מפני שהם היו מדברים על זה שלהם יש קשר אל הנפש הזאת, זהו שורש הנפש שלהם. זה בעצם אפילו לא עניין של מעלה ומטה, אלא זה עניין של התקשרות שהיא לא התקשרות משפחתית, אלא זו התקשרות משפחתית-פנימית; כמו שיש משפחה חיצונית שנקבעת לפי קשרי דם, יש גם משפחות פנימיות. במשפחות הפנימיות הללו יש משפחות שונות: מישהו שייך למשפחה רוחנית אחת, מישהו אחר שייך למשפחה רוחנית אחרת, והוא מרגיש את עצמו שהוא שייך למקום אחד.

אגב, היו אנשים גדולים שלפעמים היה בא אליהם אדם, לפעמים אפילו אדם חשוב, והם היו אומרים לו: תראה, אתה לא שייך אליי; לך אל פלוני, שם אתה תמצא את המקום שלך. הנקודה היא שזו הרגשה שיש כאן כמעט סיסטמטיקה פנימית של הנשמה, וזו מערכת שלא שייכת לכל מיני תיאורים אחרים. למשל, היא לא שייכת לחלוקה בין אינטלקטואל ולא אינטלקטואל, של אנשים נחמדים ואנשים לא נחמדים. יש מבני נפש של הנפש עצמה שמשתייכים זה לזה, בלי קשר. זאת אומרת, יכולים להיות גם שני אנשים ששייכים לאותו מבנה נפשי, שאחד מהם

"עד ירכה עד פרחה". 'ירכה' היא רגל תחתון, ו-'פרחה' הם הפרחים עליונים, כולה כאחת נקראת מנורה. בין גדולי צדיקים הנקראים 'פרחה' על שם שתורתם ותפילתם פרחה לעילא על ידי דחילו ורחימו, שהם גדפין לפרחה, כמבואר בזוהר הקדוש, ואפילו הירך הוא באמת מנורה, רק שיהיו זהב טהור בלי סיג, כמו שכתוב בפסוק אחר "מקשה אחת זהב טהור". כי הזהב אם יש בו סיג ממין אחר, נשתנה מראיתו לירקון, כן על ידי הרע נשתנה. ו-"סימן לעבירה – הדרוקן". וצריך להיות סור מרע לגמרי, והיינו להאמין בבוקר חדשים לבקרים שהיום נתחדש העולם מחדש, כמאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", שממש נברא מאין ליש. והוא גם כן היום נוצר כמו אדם הראשון, בוודאי ירא ויבוש מלמרות עיני כבודו, ולא ירצה בעולם האין.

קשור בדרך אגב לכך שהמובנים השונים של פריחה, גם במובן של מעוף וגם במובן של פרח, הם מאותו שורש. בעצם, הפרחים פה הם גם פורחים במובן של פרח, וגם פורחים במובן הזה שהם עפים למעלה. ותורתם ותפילתם פרחה לעילא על ידי דחילו ורחימו, יראה ואהבה שהם גדפין לפרחא, הכנפיים בשביל לעוף, כמבואר בזוהר הקדוש (ראה זוהר ח"ג כח, א).

והוא ממשיך: המנורה היא לא רק 'פרחה', הפרחים שפורחים בכל המשמעויות, אלא אפילו הירך הוא באמת מנורה. גם הרגליים מלמטה הם מנורה. רק שיהיו זהב טהור בלי סיג, כמו שכתוב בפסוק אחר על המנורה: "מקשה אחת זהב טהור" (שמות לז, כב). מבחינת המבנה, למרות שיש במנורה פרחים שנמצאים למעלה ורגליים שהן למטה, המנורה היא כולה זהב טהור. יש זהב ברגליים ויש זהב בפרחים, אבל שניהם צריכים להיות זהב טהור.

כי הזהב אם יש בו סיג ממין אחר, נשתנה מראיתו לירקון. אפשר לעשות זהב ירוק

בונים שורשים גדולים יותר, וכך הלאה; זו בעצם גם ההגדרה של שורשים. בנוסף, אין רק התייחסות אנכית אלא גם התייחסות אופקית, וההתייחסות הזו היא להשלמה ממין אחר, שכן לא ייתכן שהאדם יהיה קשור רק בענף שלו, אלא יש גם ענפים אחרים – אפילו בתוך רגש מסוים הזה הוא זקוק להשלמה של אנשים אחרים. אבל זהו רק חלק אחד מהתמונה.

כל ישראל במנורה – וצריך שיהיו ללא סיג

"עד ירכה עד פרחה". 'ירכה' של המנורה היא רגל תחתון, זה מה שנקרא ירכה של המנורה. ו-'פרחה' הם הפרחים עליונים. הפרחים נמצאים בדרגות שונות, ויש פרחים אפילו עד לקצה הקנים של המנורה. כולה כאחת נקראת מנורה. "עד ירכה עד פרחה", הכל ביחד נקרא מנורה. המנורה איננה רק הפרחים, אלא מנורת הזהב היא מן הירך ועד קצה הפרחים. בין גדולי צדיקים הנקראים 'פרחה', וקוראים להם כך על שם שתורתם ותפילתם פרחה לעילא. כלומר, הצדיקים פורחים. זה

מאוד, ועושים את זה על ידי סגסוגת, תוספת. יש כמה חומרים שתוספת קטנה שלהם משנה את הצבע של הזהב. הזהב יכול להפוך להיות צהוב, אדום, ירוק, כמעט כחול, אפילו קרוב לשחור – ולא מפני שינוי כמויות אלא מפני שינוי במבנה שלו. כל אלו הם סיגים, ולכן אם הזהב נהיה ירוק זה כי יש בו סיגים; אבל המנורה צריכה להיות זהב טהור. יש תיאור על איך שהשיגו את הזהב הטהור הזה, שהכניסו כיכר הזהב אלף פעמים לכור, עד שיצא דבר כזה שיוצא טהור לגמרי, וזה מין זהב של מאה אחוז זהב. **כן, אותו דבר, על ידי הרע נשתנה.** אם יש באדם סיגים, אם יש בו איזה רע, אז הזהב הזה מקבל צבע אחר. וכמו שכתוב: **"סימן לעבירה – הדרוקן"** (שבת לג.), ובמקום אחר שסימן לעבירה הוא ירקון (זוהר ח"ג קצג, ב). אז אם מישהו הוא ירקרק כזה, זה סימן שיש שם סיגים ולא זהב טהור, כיוון שאם הוא היה זהב טהור הוא לא היה ירוק; הסיגים מקלקלים לו את העניין. **וצריך להיות סור מרע לגמרי.** אז כדי שיהיה זהב טהור, צריך להוציא ממנו את כל הסיגים. והוא מתאר את העניין הזה: **והיינו להאמין בבוקר חדשים לבקרים שהיום נתחדש העולם מחדש.** זה מעניין איך הוא מדבר על איך שאדם עושה את התיקון של עצמו. הוא לא מציע פה שום דברי מוסר, כמה זה לא יפה וכמה זה לא טוב וכמה הוא יורש גיהנום; בסופו של דבר, גם בגיהנום עושים לאדם את אותו סוג של תיקון: בסך הכל עושים זיקוק, כביסה, טבילה, ניקוי. זה ברור שאם מזקקים זהב

צריך לעשות את זה בחום גבוה, ושום בגד שמכבסים לא מקבל את הכביסה בשלוות נפש גמורה, אבל זה עניין אחר; בכל אופן, זה תהליך שהוא בעצמו תהליך של ניקוי. אז פה הוא בעצם מדבר על להאמין שבכל פעם נברא העולם מחדש, **כמאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"** (מסידור התפילה), **שממש נברא מאין לישי.** והוא, האדם גם כן היום נוצר כמו אדם הראשון, ובוודאי ירא ויבוש מלמרות עיני כבודו, ולא ירצה בעולם האין. כאן יש תיאור אחר לגמרי של איך בן אדם מגיע לידי יראה: הוא צריך לקום בבוקר, ולהגיד שלא רק שזה בוקר חדש, אלא זה עולם חדש, אני בן אדם חדש; ועכשיו אני אבוא ואטנף את העולם החדש הזה, ואת האיש החדש הזה? חלק גדול של העניין של עבירה, בכל הצדדים שלו, בנוי על זה שכבר עשיתי את זה או משהו מעין זה. אבל כאן האדם צריך לעמוד ולהרגיש שהוא הופך לחדש לגמרי, מבריק לגמרי, ולכן עכשיו יש לי יראה מלעמוד וללכלך את הדבר החדש הזה. להבדיל אלף-אלפי הבדלות, אותו דבר קורה כשאדם עומד להשתמש בדבר חדש. קורה לפעמים שאדם קונה מכונית חדשה, ואז יש לו בדיוק אותה הרגשה: שמא היא תישרט, שמא יקרה לה משהו. הרי בסופו של דבר הוא עתיד לנסוע בה, אבל ההרגשה שעומדת שם בהתחלה היא שיש פה דבר כל כך חדש, שאני אומר: איך אני אשרוט אותו? כשאדם קם בבוקר ומרגיש את עצמו שהכל נברא מחדש, אז הוא גם מרגיש את ההרגשה של 'איך אני אלך לקלקל את העולם השלם הזה על ידי

גם בחוש הראות אנו רואים בכל יום מעשה בראשית. בתחילה חשך הלילה ואחר כך יהי אור השמש ליום. וזהו "בכל יום אברכך", במה שאני רואה שגולל אור וכו' וחושך מפני אור היום, בזה אני מכיר לברכך.

מרגיש יותר את הרתיעה. לא רק בדברים גדולים אלא גם בדברים הכי קטנים, אני מרגיש את ההרגשה שאני לא יכול לקלקל את העולם הזה שעומד בשלמותו.

במובן מסוים, הוא בעצם אומר שזה כמו שאדם הראשון הורס עולם: חטאו של אדם הראשון הוא הריסה של עולם שלם, מפני שיש פה עולם שנמצא בשיווי משקל, בשלמות, ואדם הראשון הרס אותו במובן מסוים. גם כשאני הולך לחטוא אני מרגיש שאני הולך לעשות את אותו דבר בעצמו כמו האדם הראשון – אני הולך עכשיו לעשות את החטא הקדמוני. זה סוג אחר של יראה שהוא קורא לה 'יראת הבושת', שהיא הנקודה שבה אני מרגיש 'איך אפשר לקלקל את הדבר הזה'.

בעצם, כאן הוא לא מדבר על יראת ה' במובן הרגיל, אלא על איך אדם מגיע לסור מרע: אדם מגיע לסור מרע על ידי זה שיש לו אמונה בדבר כל כך קטן כזה של חידוש העולם, אבל לא בחידוש של העולם לפני כך וכך אלפי שנים, אלא החידוש של העולם היום, הבוקר, השעה. הוא בעצם אומר שמה שכתוב "המחדש בטובו בכל יום תמיד" – הכוונה היא שהוא מחדש בכל עת. מהבחינה הזו, ברגע שאני תופס את עובדת האמונה הזו – פתאום יש לי עולם חדש; הרגע הזה נברא מחדש, אני נבראתי מחדש, ולכן כל מה שהיה לפני הרגע הזה – זה היה עולם התוהו, אבל עכשיו יש עולם חדש ובעולם החדש הזה אסור לי לקלקל.

שאני אעשה שריטה? אני אקח את הבד הלבן הנקי הזה ואני אלכלך אותו?.

אמנם לא כתוב בספרים אחרים על היראה הזו, אבל זה סוג של יראה שבאה – מחמת או גם שלא מחמת – אמונה של "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג, כג). ביטוי דומה לכך אומרים ב-'מודה אני': "מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמותי בחמלה, רבה אמונתך". העניין של 'רבה אמונתך' הוא בעצם שהקב"ה מחדש את העולם, ועכשיו כשהאדם עומד מול עולם חדש – אז הוא מרגיש שהוא לא יכול לקלקל אותו עכשיו.

גם בחוש הראות אנו רואים בכל יום מעשה בראשית. בתחילה חשך הלילה ואחר כך יהי אור השמש ליום. וזהו "בכל יום אברכך" (תהלים קמה, ב) במה שאני רואה שגולל אור מפני חושך וחושך מפני אור היום, בזה אני מכיר לברכך. פה הוא מדבר על העניין של איך אדם מגלה את העולם מחדש. איך בתוך העניין של 'רבה אמונתך' נוצר עולם חדש, מהות חדשה, שבתוך המהות הזו לא ש-'אסור לעשות עבירה' ושיש עונש על עבירה, אלא שמדובר על כך שאדם מרגיש שהוא לא יכול לקחת עולם חדש ויפה וללכלך אותו. ברגע שיש למישהו את ה-'רבה אמונתך', זהו בעצם ה-'סור מרע בתכלית'. וכאן מתעוררת השאלה מה יוצא מאיזה לכלוך קטן; העניינים הללו לא מדברים רק על טינוף גדול. העניין הוא שכל שאני מרגיש יותר את הבהירות של הדברים, אני גם

לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג, כג). יש בזה שני צדדים, בתניא הוא מדבר על שניהם וכאן רק על צד אחד: ברגע שאנו מאמינים שהעולם מתחדש בכל יום, גם אנחנו יכולים להתחדש. האתמול בעצם שייך לעולם אחר, והיום זה עולם חדש. עכשיו יש עולם חדש, מציאות חדשה, הזמן נברא מחדש, ובתוך העולם החדש הזה האדם יכול להיות גם כן חדש.

הצד האחר עליו הוא מדבר הוא מין אטומיזציה של הזמן. אם אדם חושב על מטלה שהוא מקבל על עצמו, הרבה פעמים הקושי הגדול ביותר הוא בעצם העובדה שהאדם אומר 'אני הולך למשך שנים או לעולם ועד לעשות דבר מה מסוים', והמעמסה הנפשית של 'לעולם לא' או 'לעולם אעשה כך וכך' היא לפעמים כבדה מנשוא. לכן, אחת העצות שלו היא לפורר את הזמן ליחידות שכל אחת מהן היא בעלת משמעות לעצמה: אינני צריך להתמודד כעת עם כל העתיד ועם כל העבר; אני צריך להתמודד עכשיו עם הרגע הזה, העכשווי.

אומרים שגם לצדיק וגם לרשע באים גם היצר הטוב וגם היצר הרע, אלא שבעל כורחו אדם אומר לאחד מהם: חכה לי רגע. רק השאלה היא למי מהם אומרים, וזה מה עושה את כל החלוקה בין צדיק לרשע. זהו פתרון נקודתי, אבל הוא מחזיק מעמד. אדם יכול לומר על דבר כזה וכזה 'לעולם לא אעשה דבר כזה', וה-'לעולם' הזה מורכב מזמנים שונים שכל אחד מהם הוא יחידה לעצמה, ובכל זמן כזה אני צריך לדון מחדש.

דיברנו על העניין של מעשה המנורה, שהיא "מקשה זהב עד ירכה עד פרח" (במדבר ח, ד). כפי שהוא הסביר, הירך הוא רגלי המנורה, שהרי המנורה הייתה עומדת על רגליים; הרגליים הן – כבכל מקום – הֶכֶן, הבסיס, החלק התחתון שבכל דבר, הפרחים הם הקישוטים שנמצאים סמוך לקצה של המנורה, והעניין הוא שגם ירכה וגם פרח הם מקשה אחת של זהב טהור.

הצירוף של "עד ירכה עד פרח", לא "ירכה עד פרח" או להפך, הוא בערך כמו צירופים אחרים שיש בלשון, למשל: "כחשכה כאורה" (תהלים קלט, יב), "כעמי כעמך" (מלכים א כב, ד). פירושו של דבר הוא לא להשוות דבר אחד אל השני בהשוואה חד צדדית, אלא בהשוואה דו סטרית: עמי כעמך ועמך כעמי. כיוצא בזה הניסוח "עד ירכה עד פרח" מבטא קשר דו צדדי ולא השוואה שהיא רק מצד אחד. אדמו"ר הזקן מסביר שיש אנשים שהם במדרגה של 'ירכה': אותם אלה שגם הראש שלהם הוא רגליים, ולהיפך – יש אנשים שהם פרחים. גם מאלה וגם מאלה נדרש שיהיו זהב טהור, בלי סיגים של רע. כמו שכאשר נכנס בזהב סיג הוא משנה את מראהו, את תכונותיו ואת שאר הדברים שבו, כך האדם מישראל נפגם בזה, ולכן הוא צריך להיות 'סור מרע' בתכלית.

קודם הוא הסביר איך אדם יכול להסיר מתוכו את הסיגים, את כל הרע. התשובה לזה היא קודם כל האמונה בהתחדשות המתמדת של העולם, שהיא "חדשים

ואל יאמר האדם שנמנע אצלו לפרד מהרע והתאוות שנשתרש באיסור, על זה אנו אומרים בתפילה: "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו". מצרים נקראת ערוות הארץ, היינו הדיבוק בתאוות במחשבתו והרע מקיפו, שאינו יכול לצאת ולהסיח דעתו מהם. זהו בחינת מצרים, שאינו יכול לברוח משם כי אם ברצון ה'. וזהו "נשים משלו בנו", נשים לשון רבים, בין בהיתר בין באיסור – אז הקב"ה מוציאו ממצרים. כי מאין יבוא איש הישראלי לבחינת מצרים, שנקראו בנים למקום, שטבעם לעשות רצון אביהם שבשמיים?

פה הוא מדבר על בחינה אחרת: כשאני רואה את העולם הזה שנוצר מחדש, היום, הרגע – השאלה היא: יש עכשיו עולם חדש, ואני אלך ואלכלך אותו? כדי להגיע לזה, בן אדם צריך לעבוד על זה. חוץ מקוצים וסרפדים שום דבר לא צומח לבד, וככל שדבר יותר שווה הוא דורש יותר עבודה. מי שפעם ניסה לגדל ורדים יודע שהם יכולים להיות יפים וגם ריחניים, אבל הם דורשים המון עבודה – אי אפשר להשאיר אותם לבד כדי שיצמחו. זוהי בעצם הבעיה של הפיתוח הזה.

ההפרדות מהרע ומהתאוות – על ידי התפילה

ואל יאמר האדם שנמנע אצלו לפרד מהרע והתאוות שנשתרש באיסור. אדם יכול לומר: 'דורשים ממני דברים נוראיים – להיפרד מהרע, להיפרד מהתאוות שלי; אבל אני כבר התרגלתי, אני כל הזמן חי בתוך זה, אז איך אני יכול לעשות דבר כזה?'. על זה אנו אומרים בתפילה: "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו". מצרים נקראת ערוות הארץ, היינו הדיבוק בתאוות במחשבתו והרע מקיפו, שאינו יכול לצאת ולהסיח דעתו מהם. לפעמים אדם נמצא במצב של מחשבה די פנויה:

ואל יאמר האדם שנמנע אצלו לפרד מהרע והתאוות שנשתרש באיסור. אדם יכול לומר: 'דורשים ממני דברים נוראיים – להיפרד מהרע, להיפרד מהתאוות שלי; אבל אני כבר התרגלתי, אני כל הזמן חי בתוך זה, אז איך אני יכול לעשות דבר כזה?'. על זה אנו אומרים בתפילה: "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו". מצרים נקראת ערוות הארץ, היינו הדיבוק בתאוות במחשבתו והרע מקיפו, שאינו יכול לצאת ולהסיח דעתו מהם. לפעמים אדם נמצא במצב של מחשבה די פנויה:

ואל יאמר האדם שנמנע אצלו לפרד מהרע והתאוות שנשתרש באיסור. אדם יכול לומר: 'דורשים ממני דברים נוראיים – להיפרד מהרע, להיפרד מהתאוות שלי; אבל אני כבר התרגלתי, אני כל הזמן חי בתוך זה, אז איך אני יכול לעשות דבר כזה?'. על זה אנו אומרים בתפילה: "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו". מצרים נקראת ערוות הארץ, היינו הדיבוק בתאוות במחשבתו והרע מקיפו, שאינו יכול לצאת ולהסיח דעתו מהם. לפעמים אדם נמצא במצב של מחשבה די פנויה:

יותר שאפשר במכה אחת. זהו אופן שבו אדם עושה סטרא אחרא של מרד. לעומת זאת, יש סטרא אחרא שאיננה בנויה במרד, אבל היא בנויה כך שאני מצפצף. אפילו בירושלים אני יכול לבוא למסעדה ולומר לאדם: 'אתה יודע שאתה אוכל חזיר?' והוא יענה לי: 'מה אכפת לי?', ואומר לו: 'אתה יודע שכתוב בתורה שאסור?', והוא שוב יענה לי: 'מה אכפת לי?' – זה סוג אחר של סטרא אחרא.

יכול להיות גם שאדם יושב במסעדה כשרה למהדרין, עם כל ההכשרים שבעולם, והוא 'חי בתוך הצלחת'. למעשה, גם כשהוא חי בתוך הצלחת הוא נמצא בתוך הסטרא אחרא, אלא שזוהי סטרא אחרא שונה; כשאומרים לו: 'ומה עם הקב"ה?', אז הוא עונה: 'כשאני אוכל העולם מת, ובכללו גם הקב"ה'; כשאגמור לאכול אני מוכן גם ללכת לעשות משהו אחר. יש הבדלים גדולים להלכה ובעיון בין הסוגים הללו, אבל תמצית העניין של "נשים משלו בנו" הוא שזה לא משנה: בין אם זה באיסור ובין אם זה בהיתר, אם מחשבתו של אדם דבוקה בדבר כזה, אז הוא נמצא בצד האחר.

אז הקב"ה מוציאו ממצרים. אם בן אדם מרגיש ואומר: 'הייתי רוצה לצאת מזה, הייתי רוצה לצאת ממצרים, אבל אינני יכול – אני בגלות, אני בתוך ערוות הארץ' – אז הקב"ה מוציאו ממצרים. מדוע? כי מאין יבוא איש הישראלי לבחינת מצרים? איך בכלל יוצא שאדם מישראל מגיע ליפול בתוך מצרים? שהרי ישראל נקראו בנים למקום, שטבעם לעשות רצון אביהם שבשמיים. ישראל לא הגיעו למצרים מפני

בפנים הם אינם יכולים לחלץ את עצמם. לו הייתה להם איזו מין נקודת רוחה, איזושהי אפשרות לפוש מהדבר, הם פשוט היו מוצאים את הדרך לצאת. אבל אותו איש שנאבק כל הזמן עם דבר שמקיף אותו ובולע אותו מכל הצדדים, הוא איננו יכול לצאת. ושם, אדם יכול לומר שמבחינת היחס שלו עם העולם של הרע, עם העולם של התאוות, הוא בעצם מוקף – הוא נמצא בתוך זה מכל הצדדים ולא יכול לצאת.

זהו בחינת מצרים, שאינו יכול לברוח משם כי אם ברצון ה'. זה נקרא שהוא נמצא בגלות מצרים. הוא נמצא בערוות הארץ ולא יכול לצאת משם. וזהו "נשים משלו בנו" (ישעיהו ג, יב), נשים לשון רבים בין בהיתר בין באיסור. יש בוודאי הבדל בין איסור והיתר, אבל אין הבדל כל כך עמוק בין תאוה ותאוה. כשאדם שקוע באיזושהי תאוה, זה לא כל כך משנה אם התאוה הזו היא היתר או איסור. זה חילוק של מדרגות אבל זה איננו חילוק של מהויות; זוהי חלוקה בין שני צדדים של הווייה: הווייה שהולכת לה, והווייה שהיא של הסטרא אחרא. הסטרא אחרא יכול להיות בדרגות שונות, למן הדרגה שבה היא מרד עד לדרגה שבה אין שום מרידה גלויה אבל יש התרסה.

היה זמן, שכבר עבר מהעולם הזה, בו אנשים אכלו חזיר לא מפני שהיה טעים להם אלא כמעט לשם שמיים – כדי להראות שהם אפיקורסים. יש הרבה מאד סיפורים על בחורים שלמדו פעם תורה, ושהם היו ממציאים איך לעשות כמה וכמה עבירות בבת אחת דווקא – כמה

אבל הוא מאיתו יתברך, שנתן היצר הרע (כמאמר "אשר הרעותי" וגו'), כמו שהיה גלות מצרים על ידי גלגל שגילגל הקב"ה עם אבותינו עד שהביאם וכו'. ועל כן כתיב: "ואנוכי נטעתיך שורק כולה זרע אמת", אפילו כשהאדם נופל למטה חס ושלוש לתאוות, בחינת שור"ק, בעקמימות – אף על פי כן "כולה זרע אמת", ויכול להשתנות ויכול לעשות מזה סגול"ל, "סגולה מכל העמים". וכן היה במצרים, שאמר הקב"ה: "אנוכי ארד עמך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה" 'אנוכי' מי שאנוכי ארד וגו', "ואנוכי אעלך" – שהקב"ה עוזרו, "גם עלה" – שבחינת 'גם' יהיה לו גם כן עלייה. (ועיין מ"ש בד"ה "ויעש משה נחש נחושת" בעניין פירוש "גם זו לטובה"). וזהו "אמת ממצרים גאלתנו", כי "כולה זרע אמת" כנ"ל. על כן ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו, שהגאולה שיהיה הוי"ה לאלוקינו. "מבית עבדים", המשועבד לתאוות – "פדיתנו". ואיך הייתה הגאולה? "כל בכוריהם הרגת". כי בעולם נקרא 'פטר כל רחם' הראשון,

חוטא'. לענייננו, זה שהאדם נמצא במצרים – זה בגלל שהקב"ה עשה את זה. (כמו שכתוב במאמר "אשר הרעותי" (מיכה ד, ו)). בגמרא (ברכות לב.) כתוב שהקב"ה כביכול אומר "אשר הרעותי" – אני בעצמי עשיתי. בסופו של דבר, כמו שאנו אומרים או רומזים לזה גם בתפילה, וזה מפורש בדברי הנביאים – הקב"ה אחראי לכל המעשים.

כמו שהיה גלות מצרים הגשמית על ידי גלגל שגילגל הקב"ה עם אבותינו עד שהביאם. הוא הביאם למצרים, ולכן אני יכול לתבוע מן הקב"ה שיוציא אותי ממצרים. אם אני מצרים בעצמי, אינני יכול לבקש שישחררו אותי משם. אבל אני יכול לומר: באיזו מכה שלחת אותי לכאן? מה זה שהשלכת אותי לכאן? אם השלכת אותי לכאן – אני יכול לבקש שתוציא אותי. כשם שהכנסתני למקום הלא נעים הזה, כך אתה יכול גם להוציא אותי מן הרפש הזה.

ועל כן כתיב: "ואנוכי נטעתיך שורק כולה זרע אמת" (ירמיהו ב, כא). אפילו

שהם רצו לעשות חיים במצרים, אלא הם למעשה נאלצו בגלל המשפחה, ועוד יותר בגלל הרעב. יוצא שהם גורשו למצרים בכורח של הקב"ה, שזרק אותם לשם. אותו דבר במצרים הרוחנית: אבל הוא מאיתו יתברך, שנתן היצר הרע. הקב"ה עשה את היצר הרע, והוא אחראי לזה שאנחנו במצרים. אם הוא לא היה עושה את יצר הרע, או שהוא היה מכמת אותו באופן יותר קטן, היו לנו בעיות אחרות. לכן, אדם יכול לומר: 'מה אני יכול לעשות שיש לי יצר הרע גדול ויצר טוב קטן? אם הקב"ה היה בורא את האדם אחרת, לא היו לי בעיות'.

מספרים בשם של כמה צדיקים, שהיו אומרים: 'ריבוננו של עולם, אתה לא בראת את העולם יפה; את היצר הרע ואת העולם הזה עשית פה, ואת הגיהנום בספר ראשית חכמה (שם יש מסכת גיהנום שמתארת איך הוא נראה). אני נשבע לך בזקני, שאם היה להיפך – שהגיהנום היה פה והיצר הרע היה מתואר באיזה ספר – אף אחד לא היה

(ועיין מ"ש בד"ה "ויעש משה נחש נחושת" (במדבר כא, ט) בעניין פירוש "גם זו לטובה", שה-גם', ה-אף על פי' – הופך גם הוא לדבר של טוב). וזהו "אמת ממצרים גאלתנו", כי "כולה זרע אמת" כנ"ל. על כן ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו, שהגאולה שיהיה הוי"ה לאלוקינו. כלומר "ממצרים גאלתנו" כדי שיהיה ה' אלוהינו.

ובהמשך נוסח התפילה אומרים: "מבית עבדים", המשועבד לתאוות – "פדיתנו". כמו שכתוב בהרבה מאד ספרים, המהות של עבד היא בזה שאין לו חופש, שאין לו בחירה חופשית. מי שמשועבד לתאוות של עצמו הוא באותה מידה עבד, אלא שהוא איננו נזקק לאדון זר. אדם יכול להיות עבד לכל דבר: כשם שהוא יכול להיות עבד לפלוני, כך הוא יכול להיות עבד לטבק, ויש עוד מעבידים אחרים כאלה. יש חרוז של רבי יהודה הלוי: "עבדי זמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבד חופשי". זה בעצם מה שהוא אומר בנוגע ל-"מבית עבדים פדיתנו".

ואיך הייתה הגאולה? הרי התפילה היא בעצמה חלק מן התהליך של ההיטהרות, כפי שהוא אומר בהרבה מקומות. "כל בכוריהם הרגת". כי בעולם נקרא 'פטר כל רחם' הראשון. מה זה בכור? בכור זה הילד שנולד ראשון, וזהו ההגדרה שלו בעולם. מדובר בהרבה מקומות על שלושה ממדים מקבילים. אני לא רוצה לטעון פה טענות של פסול בפיזיקה, אבל האמת היא שבתוך הספרות של הקבלה – מספר יצירה ועוד לפניו, מדברים על זהויות של עולם-שנה-נפש, ואנחנו מניחים שכל מה ששייך באחד מהם שייך בשני, כיוון

כשהאדם נופל למטה חס ושלוש לתאוות, בחינת שור"ק, בעקמימות. הוא מפרש פה את המילה 'שורק' בכל מיני אופנים. אופן אחד הוא בעצם ש-'שורקה' זו כנראה גפן. בדורות אחרים קראו 'רגלית' לגפן ששוכבת על הארץ, ו-'שורקה' לענף גפן מתפתל, לא ענף יציב וישר שעומד. יש גם רמז לעניין הזה מה-'שורוק', מהנקודה שמתחת לנקודות. אף על פי כן "כולה זרע אמת", ויכול להשתנות ויכול לעשות מזה סגור"ל, "סגולה מכל העמים" (שמות יט, ה). הוא מדבר פה על 'שורוק קטן', מה שאנחנו קוראים לו 'קובוך' – הנקודות שהולכות באלכסון אחת מתחת לשנייה. ומה שהוא אומר זה שאפשר לשנות אותן, אפשר לעשות מזה צורה אחרת של 'סגול', וכך מה שהיה בעקמומיות הופך עכשיו להיות סגולה מכל העמים.

וכן היה במצרים, שאמר הקב"ה: "אנוכי ארד עמך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה" (בראשית מו, ד). 'אנוכי' מי שאנוכי, כלומר אני בעצמי ארד, "ואנוכי אעלך" – שהקב"ה עוזרו, "גם עלה" – שבחינת 'גם' יהיה לו גם כן עלייה. ב-"אנוכי אעלך גם עלה", ה-גם' הוא לשון של הוספה, כלומר: לא רק שאעלה אותך, אלא "אעלך גם עלה" – עלייה אחר עלייה, במובן הזה שגם הירידה הופכת לעניין של עלייה. לא די בזה שנכנסתי לאיזשהו מקום ויצאתי ממנו; גם אם נכנסתי בשלום ויצאתי בשלום זה לא מספיק, אלא נדרש משהו יותר מזה – שהיציאה תהיה למעלה מזה. וזהו ההבטחה של הקב"ה: לא רק שאנוכי ארד עמך, אלא אנוכי אעלך גם עֲלֶה, עלייה אחר עלייה.

וכן בנפש הוא השכל ראשית חכמה. וזהו "כל בכוריהם" – הם שכליים של מצרים, שכל אחד רוצה להעמיד רצונו על ידי שכלו – 'הרגת', שיפול ממדרגתו ורצונו, שנקרא מיתה. "ובכורך ישראל" – שכלו אלוקות, להתבונן גדולת אין סוף ברוך הוא בתפילה, הנקראת מיטה בזוהר הקדוש. שיש בתפילה מיטה, כיסא, מנורה ושולחן (בזוהר ח"ב מד א, קלג א), "רפידתו זהב". 'גאלת' – שלא יהיה דרך מקרה מחמת מניעות, שזהו גלות עדיין, אבל תהיה הגאולה וחירות משעבוד הפרנסה שלא יהיה דבר מונע מתפילה.

'הרגת', שיפול ממדרגתו ורצונו, שנקרא מיתה. מה שאנחנו דורשים זה שהבכור הזה ייפול. אנחנו לא מבקשים ממנו הריגה ממש, אלא שימות במובן שהוא ייפול ממדרגתו ומכוח השלטון שלו. ההמשך הוא "ובכורך ישראל גאלת": "ובכורך ישראל" – שכלו הוא אלוקות, להתבונן גדולת ה', גדולת אין סוף ברוך הוא בתפילה, הנקראת מיטה בזוהר הקדוש. ברגע שבכורי מצרים – הרגת, יש תקומה לבכור ישראל; הוא יוצא מן השעבוד, מפני שהמחשבה הולכת ונחשבת באופן אחר. נתאר לעצמנו שכל האינטלקטואלים שבעולם היו משנים עמדות, וכולם כאחד היו אומרים שצריך לעבוד את ה' שכם אחד – ממילא זה היה יוצר שינוי בתוך המציאות.

שיש בתפילה מיטה, כיסא, מנורה ושולחן. גם כאן יש הקבלה בין ממד העולם לבין ממד הנפש: המיטה, הכיסא, המנורה, והשולחן הם המינימום של כלי הבית, והם יוצרים בית מינימלי. למשל, זה מה שנותנת האישה השונמית לאלישע. אגב, רק בשביל להראות שכל הניסיון להעמיד את מהלך החיים של אבותינו ולצייר אותם כעין בדואים הוא מופרך גם מהצד הזה: שולחן וכיסא הם חלק מכלי הבית ההכרחיים בתוך העולם המערבי, אבל הם

שאנחנו רואים אותם כממדים מתחלפים של מציאות אחת. בפיזיקה עכשווית יש פיזיקה משולבת של זמן-מרחב, ולמעשה היא מצרפת עולם-שנה. פה יש גם ממד אחר – ממד הנפש – שהוא סוג אחר של ממד. כיוון שמבון מסוים כל החוקים יכולים לעבור סוג של טרנספורמציות – כיוון שאפשר להעביר את החוקים מעולם לשנה, משנה לעולם, ומעולם ושנה לנפש, הוא אומר: וכן בנפש יש בכור. ומהו הבכור בנפש? הוא השכל, ראשית חכמה. ההתחלה של השכל הוא הבכור של הנפש, הילד הראשון של הנפש.

וזהו "כל בכוריהם" – הם שכליים של מצרים, שכל אחד רוצה להעמיד רצונו על ידי שכלו. יש בכורי מצרים, אלה החכמות של מצרים. מהי בעצם החכמה של מצרים? החכמה של מצרים היא עולם שלם, מאד נפוץ ומקובל, של רציונליזציה של התאווה. אחרי שהוא הסביר שמצרים זה ערוות הארץ, הרי ש-'בכורי מצרים' הם האינטלקטואלים של ערוות הארץ, וזה ברור שיש שכבה גדולה – גם עתיקה וגם חדשה – של אינטלקטואלים כאלה ושל מחשבות כאלה.

אם כן, יש בעצם את עולם המחשבה, את העולם האידאי והשכלי של ערוות הארץ, ולגבי הבכורות הללו אנו אומרים ש-

לבקרים, שכל אחד מהם יותר עשוי פלסטיק מחברו – שמתארים את השטעטל במין אידיאליזציה של עיירות שמלאות במלאכים, גם עיירות ישראל – אפילו בזמנים הטובים, בכל מקום בעולם – לא היו מורכבות רק ממלאכים ושרפים. יש גם כמות הגונה של עדויות שהיצר הרע לא נולד במאה העשרים, אלא הוא עתיק, כך שזה לא עניין חדש. הדבר שצריך לזכור אותו והוא נפקא מינה פה בדברים הללו, הוא שכמעט כל ישראל במשך דורות היו במצב כלכלי נורא מאוד – וזה היה נכון כמעט בכל תפוצות ישראל, מקצה מזרח לקצה מערב. יהודים היו בסך הכל מאוד מאוד עניים, משום שמקורות המחיה העצמאיים שלהם היו מעטים מאוד, ומצד שני הם היו תלויים ונספחים לחברה שיש לה מבנה כלכלי שלפעמים היה מפגר מאוד ולא נתן ליהודים לזוז, מעבר לרדיפות ולגזירות ולהשפלות וכיוצא בזה. מכאן יצא שהעניין של פרנסה היה לא רק בעיה תיאורטית, שאדם דן אם לקנות את המכונית השלישית או לא לקנות, אלא הבעיה הייתה של לחם כפשוטו, ויש כמות הגונה של תיאורים ישנים וחדשים לעניין הזה. ממילא זה גרם גם לאותה תחושה ולאותה הרגשה של להיטות: אנשים היו באמת רעבים ללחם, והאדם היה צריך להתייגע בפרנסה ולהכניס את כל עצמו כדי להתקיים, ולא כדי לחיות ברווחה. הדבר הזה גרם לכך שבכל מה שאדם עשה, גם אם היו לו יצרים אחרים – ומן הסתם היו – הבעיה של הפרנסה הייתה בעיה תמידית ובלתי פוסקת. אנשים נכנסו

אינם חלק מהתבנית המזרחית של ישיבה על הארץ. כיוצא בזה, גם המבנה של בית המקדש כולל את אלה: גם שם יש את הכיסא, המנורה והשולחן. כמעט כל המפרשים – לא על דרך הסוד, אלא על דרך הרמז – מדברים על זה שארון הברית הוא גם כיסא וגם מיטה. שני הצדדים האלה נמצאים במדרש שיר השירים, והרמז הוא: **"רפידתו זהב"** (שיר השירים ג, י) – שה-רפידה, שהיא הכיסוי של המיטה – עשויה מזהב.

"ובכורך ישראל גאלת" – שלא יהיה דרך מקרה מחמת מניעות, שזהו גלות עדיין, אבל תהיה הגאולה וחירות משעבוד הפרנסה שלא יהיה דבר מונע מתפילה. הוא מדבר פה על השחרור של הנפש, כדי שהשכל יוכל לחשוב ולהתפלל. יש מקרה שהוא לא גאולה אלא הצלה חד פעמית – אדם מוצא לו איזו פינה להיחלץ מדברים לרגע אחד. כשם שיכול להיות שאדם מתפלל או לומד ועולה בתוכו מחשבה זרה, יכול להיות גם להיפך: שבן אדם עושה כל דבר אסור, ומפעם לפעם נופלים בתוכו הרהורים של קדושה; גם זה קורה. אבל זו לא נקראת גאולה, אלא זה מצב שבו יש נקודת שחרור מקרית, ארעית, שכביכול נותנת לעבד מנוחה לרגע ולפתע הוא זוקף את קומתו; אבל זו לא גאולה. הגאולה היא שתהיה גאולה וחירות משעבוד הפרנסה, שלא יהיה דבר מונע מתפילה.

למה הוא מדבר על שעבוד הפרנסה? מפני שהוא מדבר לאנשים חיים. למרות הספרים – כולל הספרים הקטנים, ספרי המעשיות שיוצאים עכשיו חדשים

כי בלא תפילה, אי אפשר להיות סור מרע. ולכן תקנו וידויים בכל יום בתפילה שקודם התפילה. כשיתבונן שפלותו שהוא במצרים, ויתבונן בגדולת אין סוף ברוך הוא, יתחרט בוודאי מן הרע. ובתפילה יהיה וידוי דברים, ואז יהיה מנורה אחת זהב טהור, שיהיה ירכה ופרחה מנורה אחת.

את התעוררות השכל האלוקי שפועל ומפעים אותם. מדוע? מפני שהשעבוד נשאר, אף על פי שהסיבות הן הרבה פחות אובייקטיביות. הרי בסופו של דבר לא כל העבדים צריכים להיקשר בכבלים של ברזל; חלק גדול בסוף מתרגל לזה ואפילו מעדיף את העניין הזה. הוא אומר לעצמו: טוב, אז אני אהיה עבד, ועל ידי כך יהיו לי חיים מובטחים; אולי לא בכבוד, אבל חיים כלשהם.

להיות עבד ברוחניות זה גם כן אותו דבר. שאדם יוכל לפחות כשהוא הולך להתפלל, להיות משוחרר מהדאגה, להיות משוחרר מכל ההרהורים הללו – זה העניין של הגאולה. היו אנשים שהיו מפורסמים ביכולת הזו, אנשים שיכלו להיכנס אל תוך התפילה כאל מין עולם אחר שלגמרי לא נוגע בעולמות האחרים. הוא נכנס אל תוך העולם הזה, ושם זה עולם שכולו טוב, וכשהוא יוצא אחר כך הוא שוב יוצף על ידי כל הדברים הללו – אבל הייתה לו יכולת להשתחרר. לכן אמרו שכשם שיש בשבוע שבת, שהתמצית והמהות שלה היא להגיע לנקודה של שחרור שכוללת גם איזו טרנספורמציה, כך גם זמן התפילה אמור להיות השבת של היום – מעין אזור סגור שבו האדם הוא חופשי. יש שיר של היינה על הכלב שהופך להיות לבן מלך לשבת – וזה היה תיאור ממשי עבור רבים. **כי בלא תפילה, אי אפשר להיות סור מרע.** לכאורה, לשם מה צריך להתפלל? כדי

לחשוב על זה בעל כרחם מפני שהם היו מוקפים בזה, הם היו מוקפים במצוקה ממשית שמקרינה גם פנימה. האיש שהיה מתרוצץ אחרי כל פרוטה, לא כל כך עשה את זה מתאוות הכסף אלא מכוח הקיום שלו.

צריך לזכור שבדורות הראשונים של החסידות, החסידים עוד היו יותר מסכנים מאחרים, מסיבות חברתיות ואחרות. זה יצר מצב בו אני לוקח חבורה של אנשים, אביונים גמורים, שכיום, להוציא אולי שלוש או ארבע משפחות – היו את כולם מכניסים לאיזו קצבת סעד פחות או יותר. אני מבקש מהאביונים הללו להתפלל, ואמנם להגיד את מה שכתוב בסידור זה קטן עליהם, אבל אני גם מבקש מהם להתפלל ולהעמיק בשכלם בגדולת ה' המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית. כאן הוא מדבר על זה שמישהו שנמצא בגלות, ולא זו החומרית בלבד; הוא מדבר על השאלה איך אפשר לדבר עם אדם ששקוע בצרות מכל מיני סוגים. הפולקלור היהודי שמדבר בדברים הללו, יש לו המון בדיחות די מרות ועצובות על עצמו ועל המצב ועל הקיום של עצמו. איך אפשר לבקש מאנשים שישתחררו? חלק מזה הוא שצריך לתת גאולה גם בחומר – שאנשים לא יהיו לחוצים על ידי זה. ומעבר לזה, וזה חשוב יותר, עובדה היא שגם עכשיו כשרוב ישראל לא נמצאים באותו מצב של מצוקה, עדיין לא רואים

לשבת עם מישהו שיש לו תסבוכת בתוך תסבוכת, ולנסות לנקות אותו – זה יהיה יותר מסובך. לפעמים יותר קל לתקן איזו ברייה פשוטה ונמוכה, מאשר לתקן אדם מעודן ומשכיל וחכם ועם לב גדול, שכל הדברים בתוכו כל כך מסובכים, מורכבים ומתוסבכים שפעמים שלאיש הזה אין תיקון – לא משום שהוא עושה דברים כל כך מגונים; אלא יש צד אחר שהוא לא פחות חשוב: יכול להיות שאדם יהיה בצורה כזו, וזה קשור דווקא לאנשים מורכבים ומסובכים, שהוא בעצם לא עשה דבר טוב אחד בכל ימי חייו מפני שכל מה שהוא עושה – גם הדברים הטובים – הם כולם מעורפלים. יש משהו בתוכו שמונע ממנו את האפשרות לעשות טוב כפשוטו, וגם כשהוא עושה איזשהו דבר – זה כל כך מסובך שהוא לא יכול להניח את ה-‘אני’ שלו, את הדאגות שלו, את החשבונות שלו, בצד. איש פשוט, וזה לא משנה מאיזה סוג – הוא יכול להיות גנב ויכול להיות פושע חמור – ועדיין יכול להיות שיהיה לו איזשהו רגע של שחרור שבו הוא עושה טוב, רגע שבו הוא ‘סור מרע’.

כשעומד מישהו מורכב ומסובך, ולפעמים מפואר, שאפשר לומר עליו שבפרח הזה כל עלעל כמו ספוג ברעל, וצריך לנקות את זה – זו בעיה קשה. כל מי שניסה פעם לנקות כלי יודע שאם אני צריך לנקות תכשיט שבנוי מרקמה עדינה, זו עבודה הרבה יותר קשה מאשר לנקות איזה לוח עץ פשוט. צריך לעבוד ולעבוד, ועדיין בסוף הלכלוך נשאר.

באמת לבער את הדברים מתוכו, צריך אדם להתפלל. לא להתפלל רק על גאולת נפשו, אלא כדי שהוא יוכל להתעלות. ולכן **תקנו וידויים בכל יום בתפילה שקודם התפילה**. זה היה הרבה יותר נפוץ מאשר היום, ואפשר לראות את זה בסידורים ישנים: הסידור הישן בוודאי לא מתחיל במודה אני, ואם הוא מתחיל במודה אני הוא בוודאי לא מתחיל בתפילת שחרית, אלא הוא מתחיל בתיקון חצות. בתיקון חצות האדם אומר כל מיני דברים – וידוי ותפילה וכיוצא בזה – ואחר כך הוא מתחיל להתפלל. זה היה פחות או יותר הסדר.

כשיתבונן שפלותו שהוא במצרים, ויתבונן בגדולת אין סוף ברוך הוא, יתחרט בוודאי מן הרע. כלומר שם צריך להסתכל בדברים הללו. ובתפילה יהיה וידוי דברים, כלומר אחר כך בתפילה תהיה האמירה של אותם הדברים, ההודאה שלהם; לא רק במחשבה אלא גם בדיבור מפורש. ואז יהיה מנורה אחת זהב טהור – אחרי שעושים את העבודה הזו, כל אחד לפי דרכו ולפי עניינו, שיהיה ירכה ופרחה מנורה אחת.

היחס של ה-‘סור מרע’ וה-‘עשה טוב’ תלוי בכל אדם לפי המהות שלו. יכול להיות שאדם מסוים מעודן יותר או מסובך יותר, וזה איננו אומר שיותר קל לו להיפטר מן הרע. ההבדל יכול להיות במינון, בסוגים, ויש צדדים וכיוונים שבהם – מבחינת הטרחה – יותר קשה תיקון של אדם מורכב מאשר התיקון של אדם יותר פשוט ויותר נמוך. לפעמים אדם פשוט, ברור, וקל לו יותר להבחין, אבל כאשר אני צריך

אך העיקר, שצריך להיות אחדות גמור זה עם זה, שלא יביט ברעת חברו וכו'. והיינו שידע שיש למעלה מנורה מקשה, שהעליון ירד למטה והתחתון עולה למעלה. שהרע יורד לפעמים למטה ונכנס באדם רע, ולהיפך – עשיית איזה מצווה מאדם רע, לפעמים עולה למעלה, ונוטל אחר. וכל אדם צריך לתלות החיסרון בו, והטוב שלו – שמא הוא מאחר שעלה למעלה, ורעת אחרים – שמא הוא שלו שירד למטה.

צריך שיהיה אחדות גמור

גם בתוך האדם יש לנו כיוצא בזה: יכול להיות שלרשע יש רע, ויכול להיות גם שהרשע עושה איזשהו עניין, ובעצם יש משהו בתוכו שעולה מעלה מעלה, בזמן שאחר שהיה לכאורה במדרגה יותר גבוהה נשאר למטה או באמצע. והדברים הללו נעשים בכל זמן.

וכל אדם צריך לתלות החיסרון בו. כל אדם צריך לראות אם יש חסרונות, ואם יש - הרי שהם תלויים בו. והטוב שלו – שמא הוא מאחר שעלה למעלה, ורעת אחרים – שמא הוא שלו שירד למטה. איך אדם רואה את זה? הוא יכול לומר: בעצם פלוני לוקח את הרע שלי, ולכן אני טוב; ולהיפך: זה שבי יש חלק טוב, זהו חלק טוב של מישהו שבעצם היה שייך למטה ועכשיו הוא עלה למעלה, ואני נהנה ממנו.

יש בתיאור הזה ריבוד חברתי מסוים, ובתוכו יש מישהו שיושב במקום נקי ומהודר ויפה, ויש אחר שיושב ומנקה את האשפה. ההבדל איננו מפני שאני אדם יותר טוב, אלא שמצד מסוים לו הייתי צריך לדון את עצמי כיחידה שלמה, אז גם לי יש אשפה לנקות. אלא מה? אנחנו כאילו מתחלקים: פלוני מנקה את האשפה ואני עושה בשבילו את העבודה הרוחנית הדקה. אבל בעבודה אין זכות מהותית

אך העיקר, שצריך להיות אחדות גמור זה עם זה, שלא יביט ברעת חברו. יש עבודה עצמית, שכל אחד צריך לדאוג לעצמו בכל מקום שהוא, שהוא יהיה זהב טהור. אבל מעבר לזה חשוב שהוא ידע שהוא חלק ממכלול שבו כל אלה הם מנורת זהב אחת.

והיינו שידע שיש למעלה מנורה מקשה, שהעליון ירד למטה והתחתון עולה למעלה. שהרע יורד לפעמים למטה ונכנס באדם רע, ולהיפך – עשיית איזה מצווה מאדם רע, לפעמים עולה למעלה, ונוטל אחר. יכול להיות מצב שבו המטה והמעלה מוגדרים: יש נמוכים וגבוהים, שפלים ומעודנים, והם נמצאים למעלה ולמטה, ואני יכול לומר: כל הרע מתרכז בשוליים. זה לא פשוט, משום שכמו שהוא תיאר את העניין של "מקשה תעשה המנורה", המנורה לא בנויה באופן מודולרי, היא לא עשויה מפרקים – אלא היא בנויה ממקשה אחת, מיחידה אחת. בתוך היחידה הזו, החלקים של מטה נדחפים למעלה ולהיפך, כך שאינני יכול לומר שחלק זה הוא החלק התחתון וחלק זה החלק העליון.

איזושהי בחינה של רע שהיא איננה מתגלה בו אלא כמחשבה, כהרהור – אבל אחר כך היא מגיעה למטה בצורה נוראה, אחרי שהיא יורדת. אבל בעצם הרע הזה הוא שלו, של פלוני בן פלוני שיצר אותו. הם חושבים הרבה מאד דברים, או של שנהא או של הגשמה של דברים בתוך העולם, ולא פעם היוצר הראשון היה אדם שלא היה יכול לפגוע בזבוב.

בסופו של דבר, אני לא יודע אם מרקס הזקן נתן פעם סטירה למישהו מתוך כעס. למטה מזה והלאה מזה, מספר האנשים שנהרגו על 'קדושתו' של מרקס גדול יותר מאשר מספר האנשים שנהרגו על כל סיבה אחרת, חד משמעית. המאה הקודמת זכתה לראות את זה. מאיפה זה בא? יש מישהו שאצלו הרע הוא רק מחשבה בלבד, אפילו לא מחשבה – גם הרבולוציה וגם הדיקטטורה של הפרולטריון, הם כל מיני דקויות בתוך הכתבים של ההוגים הסוציאליסטים הראשונים; השיטות ושאר הדברים נעשו על ידי אחרים. כיוצא בזה יש גם הרבה דברים טובים נעשים מהגלמים שהרבה מאד אנשים פשוטים מספקים ונותנים, אם מישהו מהם יוצר את הדברים בטוב הגשמי או בטוב הרוחני.

כשבן אדם רואה ודן את עצמו, לא מספיק לו לדון היכן הוא נמצא ולכן הוא מעולה ופלוני פחות – גם אם הוא צודק זה דבר שצריך הרבה עיון איך בודקים בדיוק דברים כאלה; אלא שגם אם הוא צודק, לפעמים אני טוב מפני שפלוני הוא רע, ומפני שהוא נמצא בצל אני נמצא באור.

לדרגה עליונה יותר, מפני שהיא בעצם תלויה בזה שאנחנו התחלקנו. פלוני ירד למטה ואחר עלה למעלה, והמטה והמעלה לא מוחלטים בעניין הזה.

מעבר לזה, יש גם דברים אחרים שנכונים לגבי טוב וגם לגבי רע. לא פעם האדם שבמדרגה עליונה ושהוא בעל יכולות עליונות – איננו מגשים את הרע שלו, לפעמים מפני שהוא פשוט לא מוכשר בזה; אלא שהוא מעביר את הדברים הללו למטה. יש אנשים שעומדים וחיים בעצם מפשיעה. האיש הזה מעולם לא לכלך את הידיים בדבר לא חוקי. מדוע? מפני שיש אנשים למטה שעושים בשבילו את הרע שלו. ולהפך: את הכספים שפלוני הבוס הגדול מחלק לצדקה, הוא מחלק על חשבונם של אלה שהיו הגנבים, הרוצחים והסרסורים שלו.

הדברים האלה קורים בעולם בכל מדינה ומדינה, הם נמצאים. כיוצא בזה גם בתוך עולם ההשפעה הרוחנית. שהרי בתוך העולם הזה מי שהוא לא מוצלח מספיק או לא בנוי להגשים רע, ויש לו את הרע הזה אצלו, הוא מופיע בדקות. אבל הוא משפיע למטה מטה, ובכל פעם מקבל צורה יותר מגושמת, עד שלבסוף הוא הופך להיות לדבר של אימה גדולה. ולהיפך: עומד מישהו שלא יכול לעבד את הצדדים הטובים שבו, ומישהו אחר בעצם לוקח אותם ומעלה אותם למעלה.

יש דוגמאות כאלה לרוב, של עולם של פשע שמתחיל ממספר מסוים של אנשים שלכאורה אין בהם שום צד של כשרות – עומד אדם שהוא מעודן מאוד והוא מדבר על רעיונות, ובתוך הרעיונות הללו יש

ואז, יהיה באמת אחד הירך עם הפרחים. שכל אחד יחזיק עצמו לבחינת ירך, ולחברו בחינת פרת, וחברו להיפך. ואז יכול אהרן הכהן להדליק אש בכל השבעה נרות, שהוא כהן גדול רב חסד, שכל החסדים בו, יוכל להמשיך מאהבה רבה לאהבת עולם, ואז ממילא יהיה תוכו רצוף אהבה בהתגלות לבו כרשפי אש. וזהו "בהעלותך את הנרות", שאהרן יעלה אותם.

כאן, זה שהוא בעצם בנה דבר שכן נוגע בעניין הזה: העניין של העלאות הנרות, בכל המשמעויות שיש להעלאה; כדי להעלות את כל שבעת קני המנורה, שכל אחד מהם מבטא מהות אחרת, סוג אחר של אנשים, דרך אחרת של אנשים – המנורה צריכה להיות "מקשה אחת זהב טהור". הוא בעצם מפרש את הפסוק "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה", שכשהמנורה תהיה מוכנה הכהן יכול להעלות את הנרות. המדרגה של העלאת הנרות, הבערת את האש, דורשת קודם כל את המנורה המוכנה. כאשר המנורה תהיה כראוי, הכהן יוכל להעלות את הנרות.

יש סוג של ציפייה שכשאדם מגיע לאדם גדול שהוא בבחינת 'כהנא רבה', הוא מצפה שהוא ידליק אותו. לפעמים מתברר שאין חומר לזה, ולכן צריך קודם להכין לכך את החומר. רק כאשר החומר מוכן לכך אפשר להדליק אותו, אבל כאשר החומר איננו מוכן – אין את מה להדליק. לכן המנורה צריכה להיעשות לפני שאפשר להעלות את הנרות. כל העניין של העלאת הנרות, שהאש עולה ובושרת כל הזמן – בכדי שכל זה יקרה, המנורה צריכה להיות "מקשה זהב טהור עד ירכה עד פרחה". במובן הזה, רק אחרי שהמנורה מתוקנת אפשר להעלות את הנרות.

ואז, כשיחשוב בדברים הללו וירגיש את הקשר של המעלה והמטה כיחידה אחת, אז יהיה באמת אחד הירך עם הפרחים. שכל אחד יחזיק את עצמו לבחינת ירך, ולחברו בחינת פרת. במקום שאחשוב שאני הוא הפרח, אני אחשוב: אולי להפוך – אולי אני הרגל, והוא הפרח האמיתי. וחברו להיפך. זו לא פעולה חד צדדית, אלא פעולה שבנויה על כך שאנשים משני הצדדים יחשבו באופן הזה.

ואז יכול אהרן הכהן להדליק אש בכל השבעה נרות, שהוא כהן גדול בחינת רב חסד, שכל החסדים בו. והוא יוכל להמשיך מאהבה רבה לאהבת עולם, ואז ממילא יהיה תוכו רצוף אהבה בהתגלות לבו כרשפי אש. וזהו "בהעלותך את הנרות" (במדבר ח, ב) שאהרן יעלה אותם. זהו העניין של העלאת הנרות. כאן הוא נכנס לנושא שעסקו בו פרשני המקרא בצדדים שונים. כאן כתוב: "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", ואחר כך מופיע: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה" (שם ד). כל אלה שעסקו בכתוב הזה אמרו שהוא נספח שלא במקומו: מעשה המנורה מתואר במקומו ויש לו מקום אחר בתורה, ומה שכתוב כאן "וזה מעשה המנורה" הוא לכאורה מיותר, מפני שפה מדובר על עבודת הכהן. מה שאדמו"ר הזקן עשה

הזהב הטהור – וכל זה הוא בעצם מעשה
המנורה, שעל ידי הכהן יכול להעלות את
הנרות.

המאמר הקטן הזה היה בעצם מאמר על
מעשה המנורה; איך המנורה, שהיא הסמל
של עם ישראל, עושה ויוצרת את עצמה
כדי לקיים את כל הדברים הללו. דובר על
העניין של המקשה ושל האחדות, של

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

לתרומה עבור הגיליון
תרומה מומלצת: ₪ 2

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

